

WSTĘP

W 2015 roku zostałam zatrudniona w Pracowni Bibliografii Bieżącej Instytutu Badań Literackich Polskiej Akademii Nauk na stanowisku dokumentalistki. Stałam się współautorką kolejnych roczników „Polskiej Bibliografii Literackiej”. Moja praktyka bibliograficzna związana jest z pracą w bazie danych PBL. Korzystam z tomów bibliografii za lata 1944/1945–1988, ale jej tworzenie nie było moim udziałem. Wiem natomiast, że baza danych PBL jest silnie zakorzeniona w swojej drukowanej poprzedniczce. W latach 2015–2018 uczestniczyłam w projekcie „»Polska Bibliografia Literacka« – laboratorium wiedzy o współczesnej kulturze polskiej”¹, którego celem było między innymi stworzenie nowej bazy danych i strony internetowej PBL. Maciej Maryl, kierownik tego grantu, i Piotr Wciślik zapoczątkowali wówczas refleksję na temat remediacji PBL i możliwości przekształcenia tej bazy danych w infrastrukturę badawczą wspomagającą naukowców w badaniach naukowych.

Praca nad koncepcją nowej bazy danych PBL i jej nowej strony internetowej wzbudziła moje zainteresowanie dokonaną wcześniej

¹ Projekt „»Polska Bibliografia Literacka« – laboratorium wiedzy o współczesnej kulturze polskiej”, nr 0061/NPRH3/H11/82/2014, zrealizowany w ramach „Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki” w latach 2015–2018. Kierownik projektu: dr Maciej Maryl.

modernizacją tej bibliografii. Pojawiła się we mnie – przedstawicielce młodego pokolenia bibliografów – również potrzeba nowej definicji „Polskiej Bibliografii Literackiej” i poszerzenia samoświadomości w dyscyplinie, która jest przedmiotem mojej pracy. Dlatego za temat rozprawy doktorskiej – stanowiącej podstawę tej książki – wybrałam remediację „Polskiej Bibliografii Literackiej”. Rekonstruuje w niej proces powstawania bazy danych PBL z uwzględnieniem warunków, w jakich się to działo. Pod koniec lat 90. w Polsce nie było zbyt wielu humanistycznych baz danych, na których zespół autorski PBL i programiści mogliby się wzorować. Dlatego stworzyli oni własną koncepcję bibliograficznej bazy danych, która w metodzie opracowania, klasyfikacji materiałów, układzie i sposobie wyszukiwania informacji nawiązywała do drukowanych tomów PBL za lata 1944/1945–1988. Decyzje podjęte na tamtym etapie uznaję za kluczowe nie tylko dla procesu tworzenia bazy danych PBL, ale także dla możliwości jej kolejnych modernizacji.

Równie ważnym zagadnieniem poruszonym w tej pracy są możliwości wykorzystania danych bibliograficznych PBL i samej bibliografii do badań z zakresu literaturoznawstwa. Zespół realizujący wspomniany już projekt „»Polska Bibliografia Literacka« – laboratorium wiedzy o współczesnej kulturze polskiej” zwrócił uwagę na to, że baza danych PBL jest także źródłem zestawów danych badawczych. Sami badacze uczestniczący w projekcie zaczęli wykorzystywać dane bibliograficzne PBL do badania zmian, jakie zaszły w polskim życiu literackim po 1989 roku. Tego tematu dotyczą artykuły *Operationalising The Change. Dispersion of Polish Literary Life (1989–2002)* Macieja Maryla² oraz *Bibliograficzna socjologia literatury – badania na danych dotyczących polskich konkursów i nagród literackich w latach 1990–2002* Tomasza Umerlego i Cezarego Rosińskiego³.

² Maciej Maryl, *Operationalising The Change. Dispersion of Polish Literary Life (1989–2002)*, w: *Digitale Literaturwissenschaft*, red. Fotis Jannidis, J.B. Metzler, Berlin 2022, s. 509–534.

³ Tomasz Umerle, Cezary Rosiński, *Bibliograficzna socjologia literatury – badania*

Postanowiłam podążyć tym tropem i włączyłam do monografii wątek wykorzystania danych bibliograficznych PBL do badania przemian polskiego życia literackiego. Interesują mnie zmiany, które zaszły w nim od 1945 roku do współczesności.

Celem mojej pracy było także zaprezentowanie „Polskiej Bibliografii Literackiej” jako źródła wykorzystywanego w badaniach dyscypliny, którą dokumentuje. Dlatego włączyłam do monografii zagadnienie ewolucji polskiego literaturoznawstwa w XX i XXI wieku. Zmiany te utrwalone zostały w terminologii stosowanej w nazwach działów wchodzących w zakres teorii literatury. Bibliografia, która od ponad siedemdziesięciu lat dokumentuje polskie literaturoznawstwo, posłużyła mi do zbadania, jak w tym czasie zmieniała się ta dziedzina wiedzy.

Rozprawy, której głównym tematem jest proces remediacji PBL, nie rozpoczynam od jego rekonstrukcji. Cofam się do początków tej bibliografii, kiedy Stefan Vrtel-Wierczyński wraz z Dyrekcją Instytutu Badań Literackich, niektórymi pracownikami Instytutu i konsultantami zewnętrznymi podejmowali decyzje dotyczące zakresu PBL, sposobu klasyfikacji i metody bibliograficznej, by spojrzeć na nie z dzisiejszej perspektywy. W rozstrzygnięciach z przełomu lat 40. i 50. XX wieku widzę moment, w którym powstały podstawy do późniejszej remediacji. Stworzona wówczas uniwersalna metoda bibliograficzna pozwala także na dalsze rozszerzanie zasięgu wydawniczo-formalnego oraz zakresu PBL i dokumentowanie nowych zjawisk zachodzących w literaturze i kulturze. W książce przedstawiam proces tworzenia koncepcji PBL, jej remediację i nowe możliwości dla dokumentowania jakie dawała stworzona pod koniec lat 90. baza danych PBL, a także inne opracowania, czerpiące z metody bibliograficznej PBL i doświadczenia jej twórców: bibliografie polskich prac z zakresu slawistyki, *Literatura polska i teatr w latach II wojny*

na danych dotyczących polskich konkursów i nagród literackich w latach 1990–2002, w: *Współczesne życie literackie*, red. Klaudia Muca, Jakub Osiński, Wydawnictwo Instytut Badań nad Dyskursami, Toruń 2018, s. 77–98.

światowej. *Bibliografia*⁴, *Bez cenzury. 1976–1989. Literatura – ruch wydawniczy – teatr. Bibliografia*⁵ oraz bibliografia literackiej zawartości internetu. Opisanie tego ostatniego przedsięwzięcia i refleksja nad uniwersalnością metody bibliograficznej PBL były możliwe między innymi dzięki mojemu uczestnictwu w projekcie „Bibliografia polskiej internetowej kultury cyfrowej wraz z katalogiem źródeł i archiwum. Uzupełnienie »Polskiej Bibliografii Literackiej«”⁶.

Remediacja „Polskiej Bibliografii Literackiej” to dla mnie nie tylko historia tej konkretnej bibliografii. Wpisuje się ona również w historię przemian narzędzi pomocniczych nauk humanistycznych na przełomie XX i XXI wieku. Dlatego też w rozprawie opisuję także proces powstawania innych bibliograficznych baz danych, tworzonych w podobnym okresie co PBL. Jako przykłady wybrałam bazy – Bibliografia Bara oraz iSybisław, ponieważ dokumentują szeroko pojętą filologię. Bibliografię retrospektywną literatury polskiej, stworzoną przez Adama Bara, łączy z „Polską Bibliografią Literacką” wspólna historia. Od tych dwóch projektów w nowo powstałym Instytucie Badań Literackich rozpoczęły się prace dokumentacyjne. I chociaż drogi obu bibliografii szybko się rozeszły (piszę o tym szczegółowo w rozdziale trzecim), to ich los w pewnym sensie znów się połączył po wielu latach, gdy obie bibliografie stały się bazami danych. Nadal różnią je zakres i metoda bibliograficzna, ale łączą konieczność opracowania koncepcji bibliograficznej bazy danych, dokonywanie

⁴ Jadwiga Czachowska, Maria Krystyna Maciejewska, Teresa Tyszkiewicz, *Literatura polska i teatr w latach II wojny światowej. Bibliografia*, t. 1–3, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 1983–1986.

⁵ Jerzy Kandziora, Zyta Szymańska, Krystyna Tokarzówna (współpraca), *Bez cenzury. 1976–1989. Literatura – ruch wydawniczy – teatr. Bibliografia*, red. Jerzy Kandziora, Wydawnictwo Instytutu Badań Literackich PAN, Warszawa 1999.

⁶ Praca naukowa powstała częściowo w ramach programu realizowanego przez Ministra Edukacji i Nauki pod nazwą „Narodowy Program Rozwoju Humanistyki”, w ramach projektu pt. „Bibliografia polskiej internetowej kultury cyfrowej wraz z katalogiem źródeł i archiwum. Uzupełnienie »Polskiej Bibliografii Literackiej«”, nr projektu NPRH/DN/SP/495736/2021/10.

wyborów, które w przyszłości mogą okazać się decydujące dla kolejnych modernizacji tych baz danych.

Może się wydawać, że nic nie łączy literaturoznawczych baz danych PBL i Bibliografii Bara z językoznawczą bazą danych iSybislaw. Jednak okazuje się, że PBL oraz iSybislaw mają częściowo wspólny zakres. Obie dokumentują publikacje dotyczące językoznawczego wymiaru twórczości literackiej pisarzy. Poza tym bazy te powstały mniej więcej w tym samym czasie, a ich twórcy mierzyli się z podobnymi wyzwaniem. Natomiast trzy wymienione bibliografie, poza doświadczeniem remediacji, łączy miejsce, w którym powstają. Opracowywane są w instytutach Polskiej Akademii Nauk, które stwarzają dobre warunki do prowadzenia prac dokumentacyjnych.

Historia PBL wpisuje się w historię ogólną Polski od 1945 roku do drugiej dekady XXI wieku. Zmiany polityczne, technologiczne i rozwój literaturoznawstwa miały wpływ na kształt tej bibliografii i organizację pracy nad nią. Ingerencje cenzury w okresie PRL uniemożliwiały osiągnięcie kompletności bibliografii. Transformacja ustrojowa, skutkująca między innymi zmianą funkcjonowania rynku wydawniczego i rynku czasopism, miała wpływ na sposób opracowania tej bibliografii i tempo pracy zespołu autorskiego nad kolejnymi rocznikami PBL. Przemiany polityczne lat 90. – pośrednio wraz z rozwojem technologicznym – wpłynęły na to, że „Polska Bibliografia Literacka” przestała być wydawana w postaci drukowanych roczników i zyskała nową postać bazy danych PBL.

Przygotowując monografię, korzystałam z dotychczas opublikowanych opracowań na temat „Polskiej Bibliografii Literackiej”. Autorzy zaliczający się do pierwszego pokolenia bibliografów przygotowujących drukowaną bibliografię skupiali się na jej zakresie, sposobie opracowania, doborze źródeł i zasadach wyboru oraz eliminacji materiałów⁷. Historia powstania tej bibliografii oraz polemika Stefana

⁷ Janina Formanowicz, „Polska Bibliografia Literacka”, „Biuletyn Polonistyczny” 1968, R. 11, z. 32, s. 13–16; Kornel Szymanowski, „Polska Bibliografia Literacka”, w: *Dokumentacja w badaniach literackich i teatralnych. Wybrane problemy*, pod

Vrtela-Wierczyńskiego i Adama Bara były jednym z tematów książki Jadwigi Czachowskiej *Rozwój bibliografii literackiej w Polsce*⁸. W swojej monografii nawiązałam do zagadnień poruszanych przez tych autorów, ale opisałam je w odniesieniu do ich wpływu na remediację PBL. Jadwiga Czachowska i Krystyna Tokarzówna pisały też na temat zmagani omawianej bibliografii z cenzurą w okresie Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej⁹. Wątek ten pojawia się również w mojej pracy. Na podstawie analizy recenzji tomu PBL za rok 1948 i nieznanych dotąd recenzji tomów PBL za lata 1944/1945 i rok 1947, napisanych przez pracowników Wojewódzkiego Urzędu Kontroli Prasy, Publikacji i Widowisk we Wrocławiu, poszerzyłam dotychczasową wiedzę na temat ingerencji cenzury w treść bibliografii. Przedstawiciele kolejnego pokolenia bibliografów opisywali swoje doświadczenia związane z tworzeniem bazy danych PBL¹⁰. Artykuły te i informacje pozyskane

red. Jadwigi Czachowskiej, Zakład Narodowy im. Ossolińskich. Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, Wrocław–Warszawa–Kraków 1970, s. 53–73; Krystyna Tokarzówna, Teresa Tyszkiewicz, Ewa Ziomkova, „*Polska Bibliografia Literacka. Prehistoria – historia – terażniejszość*”, *„Roczniki Biblioteczne”* 1984, R. 28, z. 1/2, s. 59–73; Teresa Tyszkiewicz, *Pracownia Bibliografii Bieżącej w Poznaniu*, „*Biuletyn Polonistyczny*” 1989, R. 32, z. 3/4, s. 28–34.

⁸ Jadwiga Czachowska, *Rozwój bibliografii literackiej w Polsce*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 1979.

⁹ Taż, *Zmagania z cenzurą słowników i bibliografii literackich w PRL*, w: *Piśmiennictwo – systemy kontroli – obiegi alternatywne*, t. 2, pod red. Janusza Kosteckiego i Aliny Brodzkiej, Biblioteka Narodowa. Instytut Książki i Czytelnictwa, Warszawa 1992, s. 214–236; Krystyna Tokarzówna, *Cenzura w „Polskiej Bibliografii Literackiej”*, w: *Piśmiennictwo – systemy kontroli – obiegi alternatywne...*, t. 2, dz. cyt., s. 237–250.

¹⁰ Jacek Biesiada, Maciej Matysiak, „*Polska Bibliografia Literacka*” w bazie danych i Internecie, w: *Infobazy '99. Bazy danych dla nauki. Materiały z konferencji organizowanej pod patronatem Komitetu Badań Naukowych, Gdańsk 30 sierpnia – 1 września 1999 r.*, CI TASK Trójmiejskiej Akademickiej Sieci Komputerowej, Gdańsk 1999, s. 224–229; Jacek Biesiada, *Pięćdziesiąt lat „Polskiej Bibliografii Literackiej”*, „*Nauka*” 2004, nr 1, s. 137–141; tenże, Beata Latosińska, *Polska Bibliografia Literacka – od wydań tradycyjnych do internetowej bazy danych*, „*Nauka*” 2018, nr 4, s. 115–130, <https://www.nauka-pan.pl/index.php/nauka/article/view/789>

w czasie rozmów z pracownikami biorącymi udział w tym procesie pomogły mi w jego rekonstrukcji. Były także podstawą do nowego spojrzenia na bazę danych PBL. Na przełomie XX i XXI wieku na tle innych narzędzi pomocniczych humanistyki wyróżniała się ona nowoczesną, jak na tamten moment, formą. Z perspektywy czasu należy uznać, że jej powstanie umożliwiło po latach kolejną modernizację i znalezienie nowych zastosowań w literaturoznawstwie dla danych bibliograficznych. Refleksję na temat nowej roli bibliografii zapoczątkowali, wspomniani już, Maciej Maryl¹¹ i Piotr Wciślik¹² oraz przedstawiciele najmłodszego pokolenia bibliografów opracowujących PBL¹³. Moja rozprawa wpisuje się w tę tematykę.

(dostęp: 18.09.2025); Beata Domosławska, Zyta Szymańska, „Polska Bibliografia Literacka” on-line. Tworzenie bazy, ograniczenia, innowacje i dalszy rozwój, https://www.ebib.pl/publikacje/matkonf/mat19/domoslawska_szymanska.php (dostęp: 18.09.2025); Zyta Szymańska, Beata Domosławska, Maciej Matysiak, *Polska Bibliografia Literacka – ujęcie realistyczne*, „Materiały Konferencyjne EBIB” 2013, nr 24, https://ebibojs.pl/index.php/Mat_konf/article/view/583/604 (dostęp: 18.09.2025); Beata Domosławska, Karolina Jaworska, Małgorzata Szkudlarska, *Polska Bibliografia Literacka – nieprzerwanie w drodze ku nowoczesności*, w: *Bibliografia. Historia, teoria, praktyka. Praca zbiorowa*, pod red. Jerzego Franke, Jadwigi Woźniak-Kasperek, Wydawnictwo Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, Warszawa 2016, s. 129–136; Jerzy Kandziora, *Głos w sprawie „Polskiej Bibliografii Literackiej”*, „Kultura” 1994, nr 5, s. 144–146; Zyta Szymańska, *List do redakcji w związku z 60-leciem „Polskiej Bibliografii Literackiej”*, „Pamiętnik Literacki” 2008, z. 4, s. 265–267.

¹¹ Maciej Maryl, *Operationalising The Change...*, dz. cyt.

¹² Tenże, Piotr Wciślik, *Remediations of Polish Literary Bibliography. Towards a Lossless and Sustainable Retro-Conversion Model for Bibliographical Data*, <https://dh2016.adho.org/abstracts/293> (dostęp: 18.09.2025).

¹³ Beata Koper, *Przystosowanie bazy bibliograficznej do prac badawczych. Przypadek „Polskiej Bibliografii Literackiej”*, w: *Bibliografie specjalne. Rozwój i otwartość*, red. Bartłomiej Włodarczyk, Jadwiga Woźniak-Kasperek, Oficyna Wydawnicza Aspra-Jr, Warszawa 2018, s. 171–182; też, Tomasz Umerle, *Nowa bibliografia dla nowej humanistyki. O przemianach funkcji bibliografii naukowej*, w: *Nowa humanistyka. Zajmowanie pozycji, negocjowanie autonomii*, pod red. Przemysława Czaplińskiego, Ryszarda Nycza, Dominika Antonika, Joanny Bednarek, Agnieszki Daukszy, Jakuba Misuna, Instytut Badań Literackich PAN. Wydawnictwo, Warszawa 2017,

Odtworzenie historii prac nad koncepcją „Polskiej Bibliografii Literackiej” i jej remediacją nie byłoby możliwe bez dostępu do dokumentów archiwalnych. Materiały te znalazłam w Archiwum Akt Nowych w Warszawie, Archiwum Zakładowym Instytutu Badań Literackich PAN w Warszawie, Bibliotece Narodowej w Warszawie, poznańskim oddziale Archiwum Polskiej Akademii Nauk oraz w Pracowni Bibliografii Bieżącej IBL PAN w Poznaniu. Wiele zawdzięczam także uczestnikom tego procesu, Paniom: Beacie Domosławskiej, Beacie Latosińskiej, Małgorzacie Szkudlarskiej oraz Panu Maciejowi Matysiakowi, którzy zechcieli podzielić się ze mną wiedzą i doświadczeniem.

Dokumenty dotyczące polemiki Stefana Vrtela-Wierczyńskiego i Adama Bara, której przedmiotem była koncepcja retrospektywnej bibliografii literackiej, odnalazłam w Archiwum Zakładowym Instytutu Badań Literackich PAN w Warszawie, Bibliotece Jagiellońskiej i oddziale Archiwum Polskiej Akademii Nauk w Poznaniu. Wiele informacji na temat bazy danych Bibliografia Bara pozyskałam w czasie rozmów z Panią prof. Joanną Krauze-Karpińską i Panem dr. Maciejem Pieczyńskim. Historię bazy danych iSybislaw mogłam poznać dzięki rozmowie z dr. Pawłem Kowalskim i dr. Jakubem Banasiakiem. Cennym źródłem informacji na ten temat były również publikacje współautorów tej bibliografii.

Ważnym elementem mojej rozprawy są analizy przemian polskiego literaturoznawstwa i życia literackiego przeprowadzone z wykorzystaniem danych pochodzących z „Polskiej Bibliografii Literackiej”. Zmiany struktury działu „Teoria literatury” zrekonstruowałam na podstawie drukowanych tomów PBL za lata 1944/1945–1988 i strony internetowej PBL (<https://pbl.ibl.poznan.pl/dostep/>) oraz jej wcze-

s. 499–511; Beata Koper, Cezary Rosiński, Tomasz Umerle, *Dokumentacja kultury a cyfrowe zasoby archiwalne. Przypadek Polskiej Bibliografii Literackiej (PBL) i Archiwum Telewizji Polskiej*, „Archiwa – Kancelarie – Zbiory” 2018, nr 9(11), s. 109–124; Tomasz Umerle, Cezary Rosiński, *Bibliograficzna socjologia literatury...*, dz. cyt.

śniejszych wersji utrwalonych w archiwum cyfrowym Wayback Machine¹⁴. Dane bibliograficzne dotyczące polskich nagród i konkursów literackich z lat 1989–2003 pochodziły z bazy danych PBL.

Niniejszy wstęp do monografii zakończę krótkim omówieniem zawartości poszczególnych rozdziałów. W rozdziale pierwszym odnoszę się do pojęcia pamięci społecznej Maurice'a Halbwachsa oraz pamięci kulturowej Aleidy i Jana Assmannów. Na przykładzie wykazów dzieł sztuki, książek i dokumentów urzędowych omawiam dawne i współczesne nośniki pamięci społecznej. Ten tekst jest punktem wyjścia do rozważań na temat roli, jaką bibliografia literacka odgrywa w utrwalaniu pamięci o kulturze.

Rozdział drugi dotyczy technik i narzędzi służących do zapisywania tekstów zmieniających się na przestrzeni czasu. Interesuje mnie tu przede wszystkim wpływ rozwoju technologicznego na to zagadnienie. Upatruję tutaj również początku nowych praktyk badawczych w humanistyce.

W rozdziale trzecim cofam się do początków bibliografii literackiej w Polsce. Omawiam koncepcje bibliografii ogólnej i literackiej autorstwa Stefana Vrtela-Wierczyńskiego i jego polemikę z Adamem Barem dotyczącą kształtu retrospektywnej bibliografii literackiej. Argumenty, których używał wtedy Vrtel-Wierczyński, a także przebieg remediacji retrospektywnej i bieżącej bibliografii literackich świadczą o nowatorstwie myślenia twórcy PBL na temat kształtu i funkcji bibliografii. Proponował on wówczas stworzenie bogatej retrospektywnej bibliografii, gromadzącej informacje o publikacjach dotyczących zarówno działalności artystycznej pisarzy, jak i zagadnień rzeczowych, która miałaby być źródłem informacji o książkach, tekstach literackich i artykułach oraz inspiracją dla naukowców do poszukiwania nowych tematów badawczych. Koncepcję tę zrealizował w „Polskiej Bibliografii Literackiej”. Jej uniwersalne zasady zostały potem wykorzystane do opracowania kolejnych bibliografii

¹⁴ Wayback Machine, <https://archive.org/web/> (dostęp: 18.09.2025).

literackich, które omawiam w tym rozdziale, i ułatwiły stworzenie w latach 90. bazy danych PBL.

Rozdział czwarty poświęciłam ewolucji polskiego literaturoznawstwa w XX i XXI wieku. Prześledziłam jej przebieg, wykorzystując do tego „Polską Bibliografię Literacką”, strukturę jednego z jej działów – „Teorii literatury”. Przeanalizowałam, jak zmieniła się stosowana tam terminologia, i uzyskane wyniki porównałam z wybranymi opracowaniami dotyczącymi tej dziedziny. Interesowały mnie również metody aktualizacji struktury działu teoretycznoliterackiego PBL i konsultacje zespołu autorskiego z badaczami specjalizującymi się w tej tematyce.

Wpływ polityki kulturalnej państwa i zmian politycznych na polskie życie literackie w latach 1945–2003 jest tematem rozdziału piątego. Omawiam w nim ingerencje cenzury w tekst bibliografii, a także to, jak transformacja ustrojowa, zapoczątkowana w 1989 roku, przemodelowała rynek wydawniczy i rynek czasopism w Polsce. Zwracam uwagę na to, że wydarzenia te spowodowały zmianę zakresu PBL, zmniejszenie liczby opracowywanych źródeł i – pośrednio – zaprzestanie wydawania drukiem tej bibliografii oraz stworzenie bazy danych PBL.

W rozdziale szóstym rekonstruuje przebieg procesu remediacji „Polskiej Bibliografii Literackiej”. Opisuję, jak tworzona była baza danych PBL, jej budowę, układ i możliwości wyszukiwawcze dostępne na stronie internetowej bibliografii. W transformacji tej bibliografii interesowało mnie to, w jakim stopniu zasady opracowania i prezentacji materiałów stosowane w drukowanych tomach PBL wpłynęły na kształt bazy danych. Omawiam także nowe narzędzia i sposoby pracy, które mogły pojawić się dzięki utworzeniu bazy danych, oraz nowe kompetencje bibliografów, które musieli nabyć.

Rozdział siódmy stanowi próbę określenia obecnej sytuacji „Polskiej Bibliografii Literackiej” i wskazania kierunków, w których będzie się ona rozwijała w przyszłości. Do opisu tej modernizacji, zapoczątkowanej w 2015 roku, wykorzystuję pojęcie hipermediacji. Polega ona na większym niż dotychczas wykorzystaniu możliwości,

które daje nowe medium. W tym przypadku zmiany wprowadzane w bazie danych PBL i stworzenie nowej strony internetowej mają na celu dostosowanie bibliografii do oczekiwań użytkowników, w tym naukowców potrzebujących dostępu do danych badawczych, które można analizować i przetwarzać za pomocą narzędzi wykorzystujących zaawansowane technologie informatyczne. W tym rozdziale przedstawiłam także, jak dane bibliograficzne pochodzące z „Polskiej Bibliografii Literackiej” są ponownie wykorzystywane. Przykład tego stanowi umieszczenie ich w międzynarodowej bazie danych European Literary Bibliography / Europejskiej Bibliografii Literackiej. Co ważne, „Polska Bibliografia Literacka” jest nie tylko dostawcą danych do wspomnianej tu międzynarodowej bazy bibliograficznej, ale zespół autorski PBL współinicjował i współtworzy wspomniany serwis.